

УДК 332.1(075.8)

Л.І. Кондратець, ст. викл.

Кіровоградський національний технічний університет

Дослідження стану формування населення як працересурсного потенціалу Кіровоградської області

Приведені результати дослідження стану формування населення регіону як його працересурсного потенціалу. Виявлено, що майже всі регіональні показники, зв'язані з формуванням населення, поступаються середньоукраїнським.

формування населення, працересурсний потенціал, регіон, вікові групи, природний приріст, міграція

Відсутність цілеспрямованого соціально обґрунтованого впливу держави на розвиток регіонів призводить до територіального нерівномірного розміщення економічного потенціалу та інфраструктурних зміщень, посилення просторової диференціації регіонів за економічними і соціальними вимірами та появи відсталих у розвитку територій. У роботі [1] відмічається, що в Україні сформувалися значні диспропорції у структурі відтворення, відсутня збалансована інфраструктура, нераціонально використовується економічний, природно-ресурсний та науково-виробничий потенціал регіонів. Для зближення рівнів розвитку регіонів важливими є наступні рушійні сили: врегулювання державою матеріальних і людських ресурсів; трудова міграція; економічна і політична інтеграція; стабільність і ефективність державних інституцій; економічна політика та широке впровадження новітніх технологій [2, С.132]. Як видно, на першому місці виступають людські ресурси. Про важливість людських ресурсів В. Томас відмічає наступне: „Цінність компанії є її люди. Якщо ви спалите всі наші заводи, але залишите людей, ми зможемо швидко стати на ноги. Заберіть наших людей, і ми вже ніколи не зможемо підвестися” [3, С.65]. В той же час в Україні за 1991...2007рр. численність населення зменшилася на 5,5 млн. осіб. Це призводить до дефіциту трудових ресурсів, зменшення обсягів ВВП країни, що створює реальну загрозу національній, а у тому числі, і економічній безпеці країни. Вже нині Україна знаходиться перед викликом майбутнього: жити і працювати в умовах колосального вичерпання демографічного, зокрема, трудового потенціалу [4, С.25]. Тепер основним джерелом приросту робочої сили для новостворених робочих місць у суспільному господарстві є природний і механічний приріст чисельності зайнятих, а також абсолютне звільнення працюючих в результаті науково-технічного прогресу. Оскільки останній напрямок черпання трудових ресурсів, особливо в Україні в даних умовах, обмежений, регіональний ринок праці формується передусім за рахунок природного відтворення осіб працездатного віку. Тому демографічні фактори відносяться до числа найважливіших у розвитку регіонів. У структурі робочої сили регіону демографічна система є базою, що визначає її кількісні і якісні характеристики, від яких в значній мірі залежить його економічна розвинутість. Враховуючи, що Кіровоградська область відноситься до числа депресивних, нерозвинутість трудових ресурсів стримує її сталий розвиток, а також сталий розвиток економіки України, передбачений законодавством. Враховуючи сказане і те, що в Україні поки що не створена високоскоординована та всеохоплююча система економічного регулювання

процесів регіонального відтворення робочої сили, тема статті, спрямованої на вивчення формування демографічної системи регіону, є актуальною.

Працересурсний потенціал виражає відносини між членами суспільства, спрямовані на відтворення ресурсів праці. Він характеризується чисельністю трудових ресурсів, їх статево-віковою структурою, рівнем освіти і професійно-кваліфікаційної підготовки, технічним оснащенням праці, фондом робочого часу, станом здоров'я, дисципліни та іншими соціально-економічними чинниками [5, С.86]. Численність трудових ресурсів виступає як головна складова працересурсного потенціалу регіону, особливо її значущість підвищується в умовах неперервного скорочення населення в Україні до 2050р. за прогнозними даними відділу економічних і соціальних досліджень ООН до 26 млн. осіб і за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України – до 36,3 млн. осіб. Чисельність трудових ресурсів регіону прямо зв'язана з чисельністю його населення.

Загальні питання формування працересурсного потенціалу в регіонах розробляють Д. Стеченко [6], М. Хвесик, Л. Горбач, П. Пастушенко [7], Е. Зінь [8] Я. Олійник, С. Запотоцький, О. Кононенко А. Мельничук, В. Пасько [5], В. Семенов [9] та інші. Окремі автори розробляють більш вузькі питання даної проблеми. Л. Лісогор досліджує соціально-демографічні детермінанти формування пропозиції робочої сили на ринку праці [10] та освітні детермінанти розвитку людських ресурсів в Україні [11], І. Заюков – компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал [12], Г. Губані – проблеми здійснення регіональної діагностики розвитку продуктивних сил [13], Є. Ахромкін – проблему розвитку і використання людських ресурсів у Луганській області [14], Т. Драгунова, Л. Чвертко – характеристики трудового потенціалу населення Східного Поділля та Центрального Придніпров'я [15]. В той же час стан формування населення як працересурсного потенціалу регіону, особливо у його кількісному вираженні, ніхто не досліджував.

Метою даної роботи є дослідження стану формування населення як працересурсного потенціалу стосовно умов Кіровоградського регіону.

Демографічний потенціал будь-якого регіону кількісно визначається числом його жителів. Одним з основних критеріїв визначення працересурсного потенціалу виступає віковий ценз, за яким все населення регіону поділяється на три групи: допрацездатного віку (діти, юнаки на дівчата віком до 16 років), працездатного віку (чоловіки у віці до 59 років і жінки у віці до 54 років включно), післяпрацездатного віку (пенсіонери). З цих категорій населення регіону формується економічно активне населення – це населення обох статей віком 15...70 років, яке протягом певного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг. Зайняте населення є найбільш головною частиною економічно активного населення. Завдяки цій частці населення функціонує суспільне виробництво, вона своєю працею утримує все населення регіону – дітей, всіх, хто навчається (як свою майбутню зміну), хворих, інвалідів і тих, хто за віком вийшов зі складу працездатного населення (своїх попередників). Формування даної активної частки населення є достатньо складним суспільним процесом, оскільки воно повинно володіти багаточисельними характеристиками, які необхідно забезпечити. Однак невід'ємною умовою тут виступає фактор чисельності та певних якісних ознак. До них насамперед необхідно віднести наступні: кількість населення та динаміка її зміни; розподіл за статтю та основними віковими групами; чисельність осіб післяпрацездатного віку, їх структура та динаміка; значення загальних коефіцієнтів народжуваності, смертності та природного приросту населення; динаміка та структура причин смертності; показники та динаміка міграції населення.

Дослідження стану формування населення як працересурсного потенціалу регіону вимагає встановлення базису порівняння. Певні країни або регіони мають високі значення перерахованих показників, інші низькі. Враховуючи, що Кіровоградська область відноситься до депресивних регіонів, то їй на першому етапі необхідно досягти всеукраїнських показників. Тому за базисні доцільно прийняти значення показників, що відповідають середнім по Україні.

Однією з основних властивостей населення є його відтворення шляхом постійної зміни поколінь у їхній соціально-економічній обумовленості. Процес відтворення населення становить його природний рух. У табл.1 приведені зміни чисельності населення в Україні та Кіровоградській області за останні п'ять років. Як видно з даних таблиці, чисельність населення як в Україні, так і в Кіровоградській області з року в рік скорочується. В Україні скорочення відбулося на 1249770 осіб, а в Кіровоградській області – на 60284 особи. В Україні абсолютне скорочення чисельності чоловіків дещо більше, ніж жінок. В Кіровоградській області навпаки абсолютне скорочення стосувалося в більшій мірі жінок. За даний період чисельність населення в Україні скоротилася на 2,63 %, а в Кіровоградській області – на 5,51%, що в два рази більше. Тобто, темпи скорочення чисельності населення в Кіровоградській області в два рази перевищують середньоукраїнські показники. І в Україні, і в Кіровоградській області відносне скорочення чисельності чоловіків вище, ніж жінок.

Таблиця 1 – Розподіл постійного населення в Україні та Кіровоградській області за статтю

	2004	2005	2006	2007	2008	2008р. у % до 2004р.
Україна						
Все населення, осіб	47442079	47100462	46749170	46465691	46192309	-2,63
Чоловіки, осіб	21926809	21753993	21574667	21434680	21297678	-2,87
Жінки, осіб	25515270	25346469	25174503	25031011	24894631	-2,43
На 1000 жінок припадає чоловіків	859	858	857	856	856	-0,35
Кіровоградська область						
Все населення, осіб	1093609	1077504	1060763	1046668	1033325	-5,51
Чоловіки, осіб	501139	493265	485166	478515	472172	-5,78
Жінки, осіб	592470	584239	575597	568153	561153	-5,29
На 1000 жінок припадає чоловіків	846	844	843	842	841	-0,59

Важливим показником працересурсного потенціалу є і співвідношення чисельності чоловіків і жінок. При переважанні жінок у складі населення регіону економічно активна його частка також буде мати такі ознаки. Відповідно даним статистики, в 1990р. в Україні 52% економічно активного населення склали жінки, у 2001р. частка жінок зменшилася до 46,3%. У економічно розвинених країнах частка жінок у економічно активному населенні не перевищувала третину. Найбільша в Україні серед працюючих чисельність жінок у торгівлі (85%), охороні здоров'я (80%), освіті (74%), культурі (72%) [16, С.85]. Надмірна зайнятість жінок негативно позначається на їх здоров'ї, народженні потомства і вихованні дітей. З даних табл. 1

видно, що як в Україні, так і в Кіровоградській області на 1000 жінок чоловіків припадає менше. Показники в Кіровоградській області гірші порівняно з середньоукраїнськими. За період, що розглядається, показники погіршуються, однак відносно зменшення даного співвідношення в Кіровоградській області в 1,69 рази більше. Це більш негативно відбивається і на шлюбності в Кіровоградській області.

Вік людини виступає як найважливіша характеристика будь-яких демографічних подій. Зокрема, з поняттям „вік” зв’язана вікова структура населення – розподіл за віковими групами і віковими контингентами. В економіці розрізняють поділ населення за наступними віковими групами: молодші за працездатний вік, представники працездатного віку, старші за працездатний вік. Населення працездатного віку є основою формування всіх інших категорій населення, пов’язаних з процесом зайнятості. На рис.1 наведено розподіл постійного населення за основними віковими групами в Україні та Кіровоградській області в 2004 і 2008рр. З рис.1 видно, що в ці роки характер розподілу постійного населення за даними віковими групами залишається незмінним. У складі населення порівняно низька частка осіб, молодших за працездатний вік, і значно більша тих, хто старший за працездатний вік. Характерним є те, що у Кіровоградській області представників, молодших за працездатний вік, дещо більше ніж в середньому по Україні, а осіб, старших за працездатний вік, більше порівняно з середньоукраїнським показником. З іншого боку, людей працездатного віку в Кіровоградській області на 2,4...2,5% менше, ніж в Україні. Існує тенденція зростання серед населення і України і регіону частки осіб працездатного віку і старших за працездатний вік. Навпаки, частка осіб, молодших за працездатний вік, відповідно зменшується. В Кіровоградській області даний процес протікає більш інтенсивно, оскільки ці зміни склали за період, що розглядається, 1,7%, а в Україні – 1,5%. Якщо частка молодших вікових груп неухильно скорочується, а частка старших збільшується, то такий феномен називають демографічним постарінням. Головною причиною цього є зниження народжуваності. Польський демограф Е.Россет ще раніше передбачав п’яту фазу демографічного переходу, яка характерна перевищенням смертності над народжуваністю. Він відмічає, що довгострокове панування п’ятої фази загрожує загибеллю націям, які уражені цим процесом. Оскільки тенденція постаріння населення неминуче виявляється визначальною, то слід враховувати, що це є об’єктивний, історично зумовлений процес і його наслідки необоротні. Необхідно усвідомляти його неминучість та історичний характер і враховувати це у суспільній практиці.

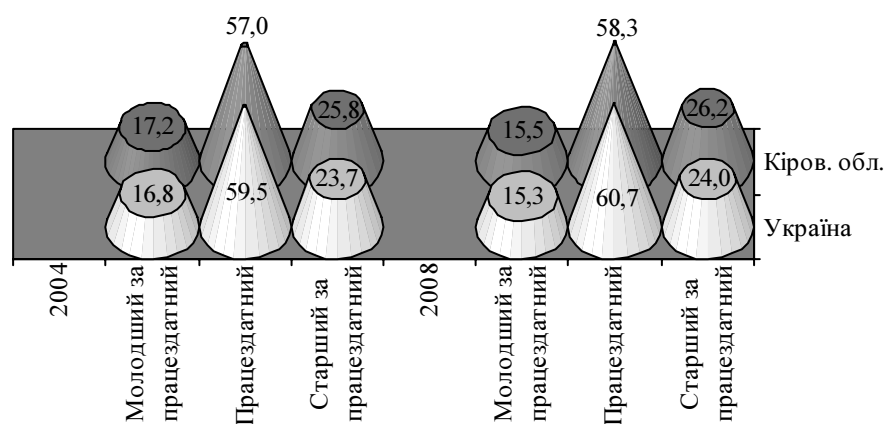

Рисунок 1 – Розподіл постійного населення за основними віковими групами в Україні та Кіровоградській області в 2004 р. та 2008 рр. у відсотках до всього населення

Важливим фактором, що ускладнює економічні та соціальні процеси в країні та окремих регіонах є надмірна чисельність та структурні особливості пенсіонерів, особливо в умовах скорочення частки працюючих серед усього населення. На рис.2 приведена структура пенсіонерів за видами пенсійного забезпечення в Україні та Кіровоградській області. З рис.2 видно, що структурний склад пенсіонерів в Кіровоградській області практично однаковий з всеукраїнськими показниками.

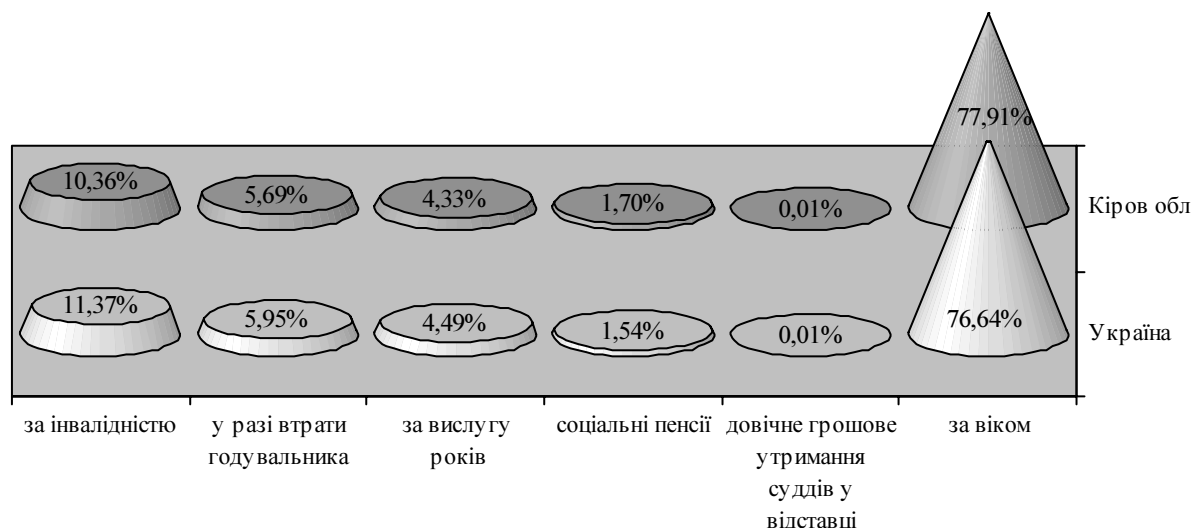

Рисунок 2 – Структура пенсіонерів за видами пенсійного забезпечення в Україні та Кіровоградській області у 2008 р., у %

В регіоні навіть дещо менша частка пенсіонерів за інвалідністю, порівняно з середнім показником по Україні. Кількісні показники (рис.3) тут не на користь регіону. В Кіровоградській області в основному на 14 пенсіонерів на 1000 осіб населення більше, ніж в середньому по Україні (рис.3), що створює певну напруженість. Крім того, в середньому по Україні цей показник з роками поступово падає, а в регіоні він коливається, маючи ту ж тенденцію падіння.

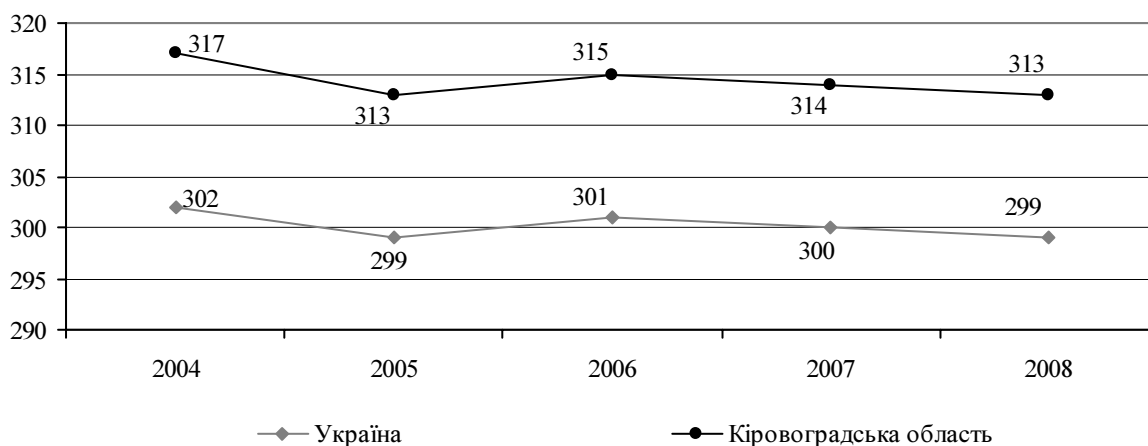

Рисунок 3 – Динаміка чисельності пенсіонерів на 1000 осіб населення в Україні та Кіровоградській області

У економіці регіону для характеристики трудового потенціалу суттєвим показником є чисельність наявних трудових ресурсів та джерела їх поповнення. В умовах, що склалися, трудові ресурси можуть поповнюватися в основному за рахунок молоді, що входить у працездатний вік. Тому значним джерелом поповнення трудових ресурсів регіону виступають особи, старші за працездатний вік, що в основному зв'язано з низьким рівнем соціального забезпечення і необхідності працювати до глибокої старості. Висока питома вага осіб непрацездатного віку як в Україні, так і в регіоні в наступних сферах: наука і наукове обслуговування; геологія і розвідка надр; геодезична і гідрометеорологічна служби; сільське господарство; зв'язок. Значною є також частка працюючих пенсіонерів у промисловості, будівництві, мистецтві. Поступове збільшення серед працюючих частки осіб у віці, старшому за працездатний, є негативною тенденцією, оскільки однією з найбільш важливих якісних характеристик трудобезпеченості саме є питома вага працездатного населення у працездатному віці в складі трудових ресурсів.

Тенденція постаріння населення в Україні є об'єктивним історичним процесом, який направити зворотним шляхом не можливо, однак на нього можна впливати позитивно, зменшуючи темпи падіння чисельності. Розглянемо основні складові такого впливу. На рис.4 приведені значення загальних коефіцієнтів народжуваності, смертності та природного приросту населення в Україні та Кіровоградській області у 2007 р. З рис.4,а видно, що кількість народжених як в Україні, так і в Кіровоградській області на 1000 наявного населення практично знаходиться на одному рівні. Це стосується як загальних показників, так і показників у міських поселеннях і сільській місцевості. І все ж таки у Кіровоградській області значення показників дещо нижчі, ніж в середньому по Україні. Особливо це стосується народжуваності у сільській місцевості, де вона в регіоні на 1,4% нижча порівняно з середньоукраїнським показником. Дещо гіршою ситуація є стосовно смертності (рис.4,б). Тут показники в регіоні гірші середньоукраїнських відповідно на 2,0%; 1,5%; 1,8%, що приводить до більшого зменшення чисельності населення в Кіровоградській області, ніж в середньому по Україні (рис.4,в). В регіоні природний приріст населення з розрахунку на 1000 осіб менший на 8,8 порівняно з 6,2 в Україні. Особливо велике зменшення чисельності сільського населення в регіоні, де різниця в показниках складає 3,2.

На депопуляцію суттєво впливає смертність дітей у віці до одного року, які народжені живими. Динаміка смертності дітей у віці до одного року на 1000 народжених живими в Україні та Кіровоградській області показана на рис.5. Як видно з рис.5, смертність дітей в Україні з 1995р. по 2004р. поступово зменшується, потім, коливаючись, починає зростати, поки що не досягаючи високого значення показника 1995р. У Кіровоградській області значення показника до 1995р. було нижчим, ніж в Україні. Ця тенденція зберігалась до 2000р., а потім він зріс, перевищуючи середнє значення по Україні, зберігаючи незмінною різницю між показниками. З 2004 р. розпочалося його піднімання, не повторюючи тенденцію, яка відбулася в середньому в Україні. Це свідчить про певні хиби в системі охорони здоров'я новонароджених.

Скорочення природного приросту населення в значній мірі визначається його смертністю. В Україні спостерігається неухильне і поки що неподолане зростання смертності населення працездатного віку. Впродовж 1989...2001рр. імовірність прожити повністю весь працездатний вік скоротилася з 81% до 74%, у тому числі для чоловіків з 73% до 63%. Встановлено майже подвійне зростання надлишкових смертей 40-річних чоловіків від нещасних випадків, отруєнь і травм, від хвороб систем кровообігу, органів дихання і травлення [7, С.122]. По громадянам похилого віку, молоді, дітям боляче вдарило зниження рівня життя. Структуру причин смертності

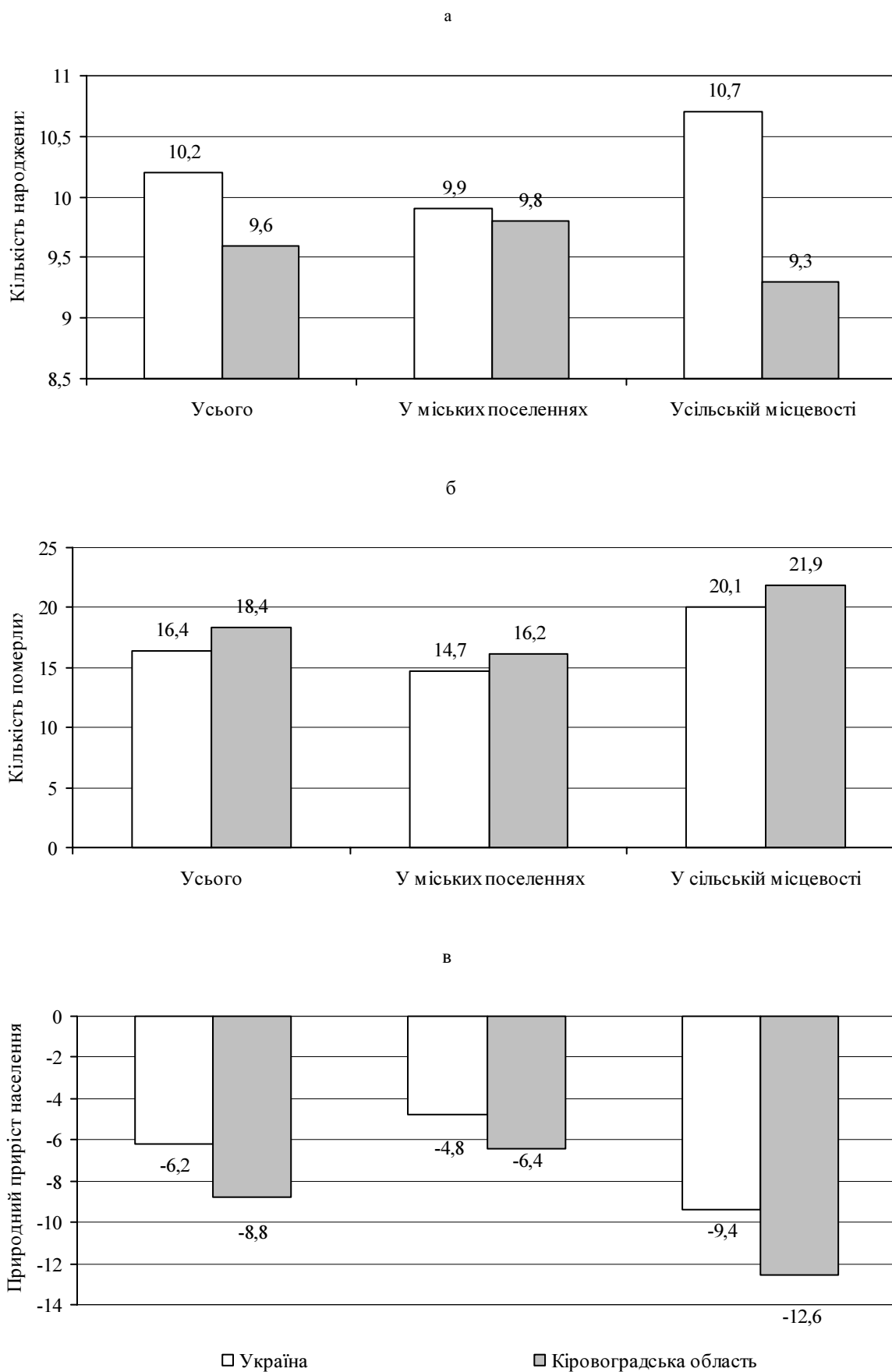

Рисунок 4 – Загальні коефіцієнти народжуваності (а), смертності (б) та природного приросту (в) населення в Україні та Кіровоградській області у 2007 р.

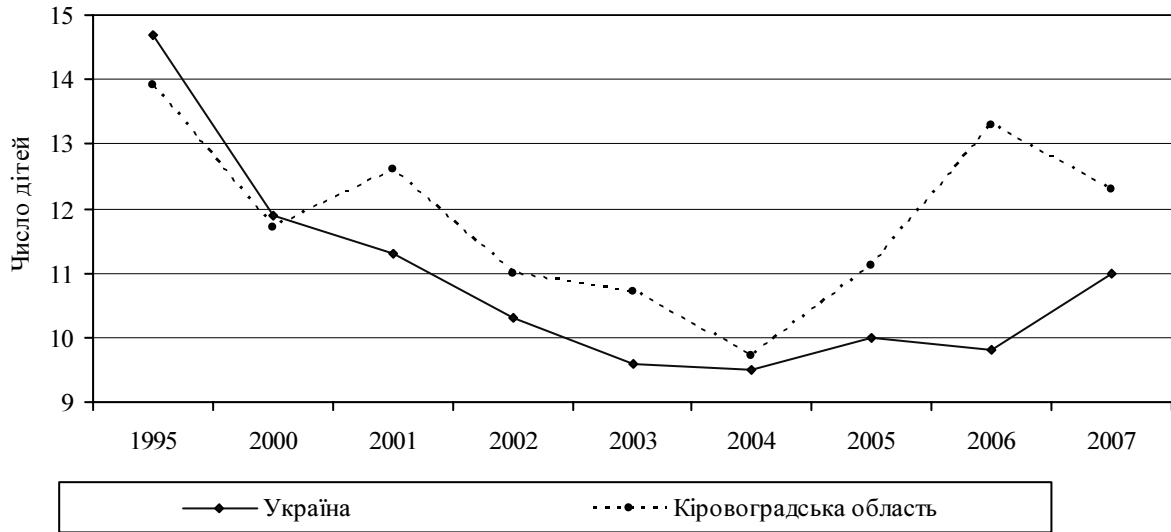

Рисунок 5 – Динаміка смертності дітей у віці до одного року на 1000 народжених живими в Україні та Кіровоградській області

населення в Україні та Кіровоградській області можливо проаналізувати за один рік. Такі дані приведені на рис.6. З рисунка видно, що частки померлих від різних причин в Україні та Кіровоградській області відрізняються занадто мало. Померлих від хвороб системи кровообігу та хвороб органів травлення в Кіровоградській області відповідно на 4,09% і 1,31% менше порівняно з середньоукраїнськими показниками. Однак від інших хвороб в регіоні померло на 3,24% більше, ніж в середньому по Україні. Значно більше в регіоні на (1,73%) померло людей і від зовнішніх причин, в основному від злочинних дій, самогубства, отруєння алкоголем. Нині вбивства і самогубства є причиною чверті усіх смертей від зовнішніх впливів [17, С.65]. Значно доповнюють цей перелік смерті від нещасних випадків і транспортного травматизму.

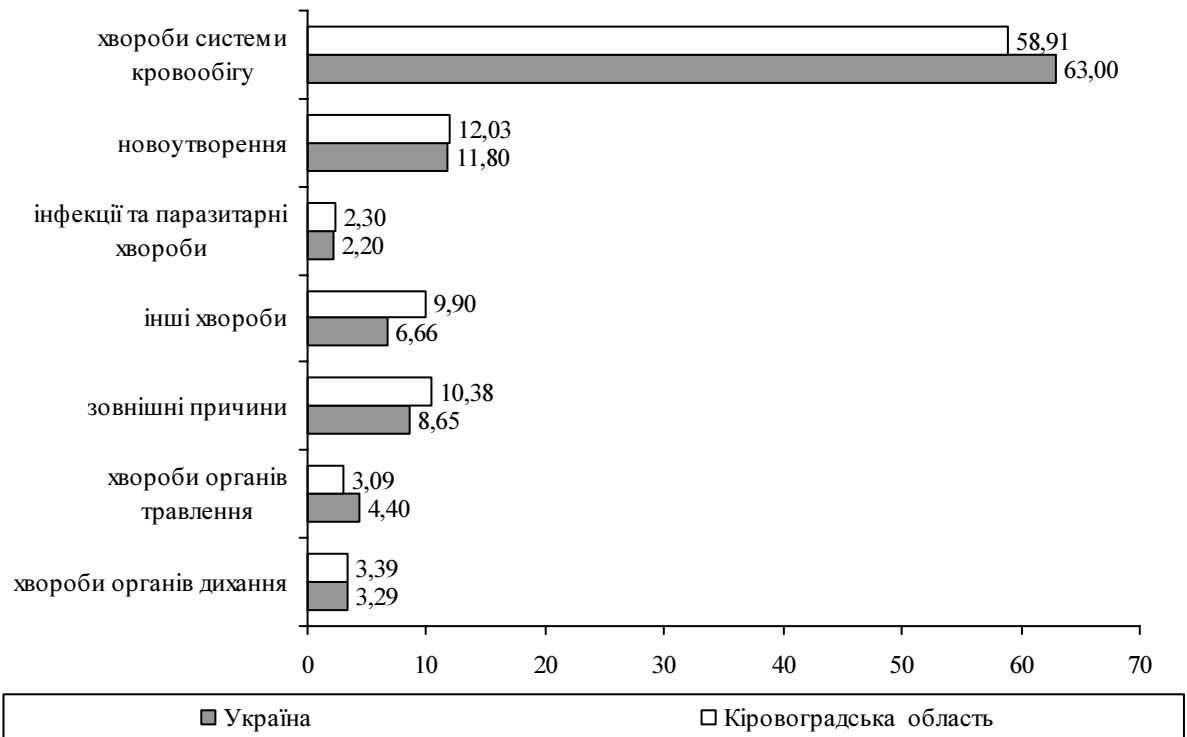

Рисунок 6 – Структура причин смертності населення в Україні та Кіровоградській області у 2007 р., у %

На стан трудового потенціалу регіону, крім того, впливають міграційні процеси. В табл. 2 наведені дані динаміки міграції населення України та Кіровоградській області на 100 тис. наявного населення. З даних табл. 2 видно, що число прибулих в Україну в межах міждержавної міграції має тенденцію до зростання. В регіоні цей показник більше ніж у двічі менший і, коливаючись, практично знаходиться на незмінному рівні. В Україні число вибулих з роками зменшується, в регіоні така ж тенденція, але на більш нижчому рівні. В середньому по Україні до 2004р. сальдо міждержавної міграції від'ємне, з 2005р. – додатне і зростає. В регіоні число вибулих зрівнюється з числом прибулих в міждержавній міграції лише в 2007р.

Таблиця 2 – Динаміка міграції населення України та Кіровоградської області на 100 тис. наявного населення (Україна/Кіровоградська область)

		2003	2004	2005	2006	2007
Міждержавна міграція	число прибулих	80,0	80,0	80,0	100,0	100,0
		40,0	30,0	40,0	30,0	38,4
	число вибулих	130,0	100,0	70,0	70,0	63,8
		100,0	70,0	50,0	40,0	38,3
сальдо міграції		-50,0	-20,0	10,0	30,0	36,2
		-60,0	-40,0	-10,0	-10,0	0,1
Міграція в межах країн СНД	число прибулих	70,0	70,0	70,0	80,0	75,2
		40,0	30,0	30,0	30,0	35,8
	число вибулих	90,0	60,0	50,0	50,0	43,8
		70,0	50,0	30,0	30,0	30,5
сальдо міграції		-20,0	10,0	20,0	30,0	31,3
		-30,0	-20,0	0,0	0,0	5,3
Міжрегіональна міграція	число прибулих	580,0	620,0	610,0	600,0	593,3
		580,0	550,0	520,0	510,0	536,6
	число вибулих	580,0	620,0	610,0	600,0	593,3
		950,0	1020,0	1020,0	950,0	938,1
сальдо міграції		x	x	x	x	x
		-370,0	-470,0	-500,0	-440,0	-401,5

Децю в менших масштабах відбувається міграція в межах країн СНД в Україні. Число прибулих тут складає 75,2...87,5% показника міждержавної міграції. Число вибулих змінюється в межах 60,0...90,0%. Міграція в межах країн СНД в Україні характеризується від'ємним сальдо до 2003 р., потім сальдо цієї міграції стає позитивним і весь час збільшується, досягаючи показника 31,3 на 100 тис. наявного населення у 2007 р. Загальний показник міграції в Україні складає в 2007 р. 67,5 на 100 тис. наявного населення, що підтверджує прогнози, зроблені в [7, С.127], щодо досягнення позитивного сальдо 55...60 тис. осіб у 2026р., оскільки на даний період перевищення чисельності прибулих над вибулими більше 30 тис. осіб. В Кіровоградській області число прибулих у міграції в межах країн СНД відносно менше і фактично дорівнює показникам міждержавної міграції. Відносно меншим тут є і число вибулих. Воно складає 60,0...79,6% показника міждержавної міграції. Гірша привабливість регіону також не сприяє притоку іммігрантів з країн СНД. Тут від'ємне сальдо, зменшуючись за абсолютною величиною, зберігається до 2004 р., потім два роки має нульові значення і лише в 2007 р. стає додатним з незначною абсолютною величиною –5,3 на 100 тис. наявного населення. Отже, і в міграції в межах країн СНД

зберігаються тенденції, притаманні для всієї України, однак процеси відбуваються зі значним запізненням і значними відставаннями в абсолютних показниках.

Міжрегіональна міграція відбувається зі значною інтенсивністю, вона має масштаби, які на порядок перевищують показники міждержавної міграції та міграції в межах країн СНД. В Україні число прибулих і вибулих щорічно практично не змінюється. В регіоні число прибулих має слабку тенденцію до зменшення, а число вибулих здійснює з роками невеликі коливання навколо показника 975,6 на 100 тис. наявного населення. Характерним є те, що число вибулих в регіоні перевищує в середньому число прибулих в 1,8 рази, тобто, Кіровоградська область є донором для інших територій України. Сальдо міграції є від'ємним і в середньому за ці роки складає 436 осіб на 100 тис. наявного населення.

В Україні в даний час сформувалося в основному три центри де осідає 90% внутрішніх трудових мігрантів: Київська область, Крим і м. Севастополь, м. Харків і Харківська область. Їх обслуговує п'ять областей – донорів: Кіровоградська, Херсонська, Сумська, Луганська, Хмельницька. Особливою зоною є м. Київ, куди їдуть трудові ресурси з усієї України, але найінтенсивніше – з Київської, Черкаської, Чернігівської та Житомирської областей [9, С.278]. Україна, крім того, після США, Росії, Німеччини займає четверте місце у світі за кількістю іммігрантів, їх чисельність складає 3,6% [9, С.279] загального світового потоку мігрантів. Ці процеси для України порівняно нові, особливо їх великий вплив може бути в період глобалізації. Міграція може принести як користь, так і шкоду для країни. Позитивним є приплив робочої сили, отримання передового досвіду в розвинених регіонах і країнах, приплив міграційного капіталу та інше, негативним – втрати національної робочої сили, відплив умів, виникнення напруженості в суспільстві та інше. Для отримання можливих вигод від міграції необхідно враховувати як відомі теоретичні розробки, так і останні досягнення в даному науковому напрямі, наприклад, роботи [18,19,20].

Таким чином, в процесі дослідження стану формування населення як працересурсного потенціалу Кіровоградської області встановлено, що в середньому по Україні і в регіоні практично співпадають структура пенсіонерів за видами пенсійного забезпечення та структура причин смертності населення. Всі інші показники в регіоні значно поступаються всеукраїнським. До них відносяться наступні: чисельність постійного населення і динаміка її зміни; співвідношення чоловіків і жінок; структура населення за основними віковими групами; частка пенсіонерів у структурі населення та динаміка її зміни; загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення; смертність дітей у віці до одного року; показники міграції населення. Це значно знижує працересурсний потенціал регіону і можливості досягнення етапного розвитку. Щоб вийти з цього стану, необхідно крім заходів щодо стабілізації економіки та підвищення життєвого рівня населення, проводити економічно обґрунтовану демографічну політику, спрямовану на підвищення рівня народжуваності, істотно поліпшити рівень охорони праці, здоров'я та здійснювати заходи суттєвого пригнічення злочинності в регіоні.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у тому, що, виявивши проблеми зниження працересурсного потенціалу в площині формування населення, можна приступати до цілеспрямованих досліджень в пошуках шляхів їх розв'язання.

Список літератури

1. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / [Варналій З.С., Мокій А.І, Новикова О.Ф. та ін.]: за ред З.С.Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.

2. Ярошук В. Теоретичні засади регіонального розвитку та їх практичне застосування в Україні // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2008. - №1. – С.128-137.
3. Thomas W., Linking H.R. Strategy to External Customer Values. Human Resource Executive / W. Thomas, H.R. Linking // Magazine Alexandria. – 1996. – Va. – P.65.
4. Лібанова Е., Шевчук П. Оцінка демографічної політики за допомогою поздовжніх і поперечних показників народжуваності // Україна: аспекти праці. – 2008. - №2. – С.25-31.
5. Регіональна економіка / [Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю. та ін.]: за ред. Я.Б. Олійника. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком / Стеченко Д.М. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.
7. Хвесик М.А. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка/ Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. – К.: Кондор, 2004. – 344 с.
8. Зінь Е.А. Регіональна економіка / Зінь Е.А. –К.: Видавничий дім "Професіонал", 2007. – 528 с.
9. Семенов В.Ф., Регіональна економіка / Семенов В.Ф. – К.: МП „Леся”, 2008. – 596 с.
10. Лісогор Л.С. Соціодемографічні детермінанти формування пропозиції робочої сили на ринку праці / Л.С. Лісогор // Демографія та соціальна економіка. – 2007. - №2. – С.69-79.
11. Лісогор Л. Освітні детермінанти розвитку людських ресурсів в Україні / Л. Лісогор // Україна: аспекти праці. – 2008. – №8. – С. 29-33.
12. Заюков І. Компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал / І.Заюков // Україна: аспекти праці. – 2008. – №4. – С. 41-46.
13. Губані Г.Г. Теоретичні проблеми здійснення регіональної діагностики розвитку продуктивних сил / Г.Г. Губані // Регіональна економіка. – 2008. – №1. – С. 57-63.
14. Ахромкін Є.М. Аналіз проблем розвитку і використання людських ресурсів у Луганській області / Є.М.Ахромкін // Регіональна економіка. – 2008. – №2. – С. 97-104.
15. Драгунова Т. Характеристика трудового потенціалу населення Східного Поділля та Центрального Придніпров'я / Т.Драгунова, Л.Чверко // Україна: аспекти праці. – 2008. – №7. – С. 38-45.
16. Стеценко С.Г. Демографічна статистика/ Стеценко С.Г. – К.: Вища шк., 2005. – 415 с.
17. Левчук Н.М. Смертність від вбивств в Україні: соціальна нерівність винуватців і жертв злочинів / Н.М. Левчук // Демографія та соціальна економіка. – 2006. - №2. – С.64-74.
18. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал в країнах, що розвиваються / Гайдуцький А.П. – К.: УкрІНТЕІ, 2008. – 296 с.
19. Дмитриев А.В. Миграция: конфликтное измерение / Дмитриев А.В. – М.: Альфа-М, 2006. – 432 с.
20. Метелев С.Е. Международная трудовая миграция и нелегальная миграция в России: монография / Метелев С.Е. – М.: ЮНИТИ, 2006. – 175 с.

Приведены результаты исследования состояния формирования населения региона как его трудоресурсного потенциала. Обнаружено, что практически все региональные показатели, связанные с формированием населения, уступает среднеукраинским.

The results of research of the state of forming of population of region are resulted as him trudoresursnogo potential. It is discovered that yields practically all regional indexes, related to forming of population, sredneukrainskim.

Одержано 11.03.09